

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi F	
Dem. No:	207485
Tes. No:	297.8 18.3

İslâm'da Sevgi Temelinde BEŞERÎ MÜNASEBETLER

– Tartışmalı İlmî Toplantı –

16 – 17 Ekim 2009

Marmara Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi Konferans Salonu

Prof. Dr. Ali ÖZEK	*	Prof. Dr. Hasan ELİK
Prof. Dr. Şinasi GÜNDÜZ	*	Prof. Dr. Ziya KAZICI
Prof. Dr. Kemal SAYAR	*	Prof. Dr. Bedreddin ÇETİNER
Doç. Dr. Süleyman DERİN	*	Yard. Doç. Dr. Yunus EKİN
Doç. Dr. Ali COŞKUN	*	Prof. Dr. Raşit KÜÇÜK
Prof. Dr. M. Faruk BAYRAKTAR	*	Doç. Dr. Hatice ARPAGUŞ Doç. Dr. Murat SÜLÜN

İstanbul 2010

KUR'ÂN'DA SEVGİ

Ali ÖZEK*

Allah'a hamd ve sena, Resûlüllah'a salât ve selam ile söze başlıyorum.

Sevgi

Sevgi Nedir? Sevgi, insanda itici bir duygu ve güçtür. Bu duygu ve güç ile insan sevdiğine ulaşmak için büyük çaba harcar. Sevginin karşıtı, nefrettir. İnsanlar ve hatta diğer canlılar bu iki duygu ile hayata bağlanırlar. Bu duygulardan biri, sevilene yakınlaşmayı, diğeri ise seilmeyenden uzaklaşıp korunmayı sağlar. Kişi sevdiğine ulaşmak ve daima onunla beraber olmak ister.

Canlıları birbirilerine yaklaştıran, birlikte yaşamalarını kolaylaştıran sevgidir. Buna mukabil canlıları birbirleriyle savaştıran da sevginin karşıtı nefrettir.

Sevgi, gerçekte, herhangi bir şeye yaklaşmayı ve ona yakınlaşmayı sağlayan bir davranış biçimidir. İnsandaki sevgi duygusu, hayatın temelini teşkil eder.

Sevgi insanı, karşılık beklemeden yakın ilgi, dostluk, şefkat, bağlılık göstermeye yönelten ve fedakârlıkları göze aldırarak kadar güçlü olabilen bir duygudur, sevme, hoşlanma, zevk alma, tatmin olma, acıları unutmama, âdetâ göklerde uçma, hayatı tozpembe görme duygusudur.

Sevgili, genel anlamda kendisine sevgi duyulan, kendisine sevgi beslenen kimse, âşik olunan kadın veya erkek, yâr, anlamlarına gelir.

* Prof. Dr., İslâmî İlimler Araştırma Vakfı.

Hakiki sevgili, sevgiyi yaratan ve onu mahlûkata veren Allah Teâlâ'dır. Allah sevgisi Kur'ân'da şarta bağlanmıştır:

قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ (آل عمران الآية 31)

Ey Resul! De ki, eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun (ve beni sevin) ki, Allah da sizi sevsin ve sizin günahlarınızı bağışlasın. Allah son derece bağışlayıcı ve esirgeyicidir." (Âl-i 'İmran, 31)

Bu âyete göre bir kimse yani bir Müslüman, peygamberi sevmedikçe Allah'ı sevmeyebilir. Zira Allah Teâlâ, kendisini sevmenin yolu peygamberi sevmekten ve ona tabi olmaktan geçtiğini bildirmiştir.

Sevgi, muhabbet, aşk ve tutku, hayatın vazgeçilmezlerindedir. Sevgi olmadan yaşamak, ölümden beterdir. Bir insana sevmediği bir şeyi zorla yaptırmak isterseniz, o kişi ölmeyi tercih eder. Bu sebeptendir ki sevgi, aşk ve tutku hayat için çok, pek çok önemlidir.

İnançlarda Sevginin Önemi

İnsanın en önemli yanlarından, özelliklerinden biri, onun imanı ve inancıdır. Burada dahî sevgi esastır. Sevgi aslında Allah vergisidir. Dua ederken bizler, "Yâ Rabbi! Sevdiklerimize, yerdiklerimize, yerdirdiklerini" deriz.

Sevgi başlangıçta tek taraflıdır. Ancak sevilen sevildiğini bildiği anda sevene karşı yakınlık duymaya başlar. Bir Türk atasözünde: "Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır" denmiştir. Tatlı dil yani güzel ve hoş konuşma ancak sevgi ile gerçekleşir. Sevgi o kadar önemlidir ki, düşmanı dost yapar, acıları azaltır. Ölümü bile kolaylaştırır. Hallacı Mansur idam edilirken: "Bana sevgilimi getirin. Ben ona bakarken ölüm acısı duymam" demiştir. Düşmanı ile karşılaşan bir kimse o esnada ona selam verse bir anda aradaki düşmanlık zail olur. Zira selam ve merhaba gibi hürmet ve saygı ifade eden kelimeler sevgi içerir.

Sevgi denen duygu insanda öylesine etkili olur ki, bir anda ters döner ve hayatı tahrir eder. Meselâ, seven birinin, sevdiği kimsenin ilgisizliğine dayanamayıp onu öldürmesi gibi ki, toplumlarda bu tür sevginin nefrete dönüştüğü olaylara sıkça rastlanır.

Sevgi Çeşitleri:

Allah sevgisi,
 Peygamber sevgisi,
 Ana-baba, akraba sevgisi,
 Karşı cinse duyulan sevgi,
 Vatan ve millet sevgisi,
 İlim ve irfan sevgisi,
 Dünya malı, yeme-içme ve hayat sevgisi,
 Arkadaş sevgisi,
 Oyun-eğlence sevgisi.

Sevginin Karşıtı Nefret-Tiksinme

Nefret ve tiksinme, sevginin bulunduğu her şeyde karşıt olarak vardır. Nefret duygusu da birçok yerde sevgi duygusu kadar güçlüdür. İnsanoğlu nefret ettiği, tiksindiği şahıs ve şeyle bir arada yaşamak istemez. Hatta onu yok etmek ister.

Sevgi, Allah'ın kuluna bahsettiği en büyük nimettir. Zira diğer nimetlerin kıymeti ancak sevgi ile bilinir.

Kur'ân'da geçen sevginin Arapçası, **el-hub** ve **el-vûd**'dur.

الحُب: **el-hubb**: Bu kelime Kur'ân'da 96 yerde geçer. Bunlardan 82 tanesi sevme, sevdirme, sevilme, sevmeme, sevilme, sevdirmeme anlamlarında tekrar edilmiştir. Bu araştırmada bunlardan sadece bazılarına işaret edilecektir.

الْوُد **el-vudd**: Bu kelime de Kur'ân'da yaklaşık olarak 29 yerde geçer bu kelime hem sevgi ve sevmek mânâsına gelir. Hem de arzu etmek, istemek anlamına gelir.

Şimdi imanla ilgili olarak Hucurât sûresinin 7-8. âyetlerinde geçen sevgi ve sevdirmeye ile ilgili olan âyetleri ele alalım:

وَاعْلَمُوا أَنَّ فِيكُمْ رَسُولَ اللَّهِ لَوْ يُطِيعُكُمْ فِي كَثِيرٍ مِّنَ الْأَمْرِ لَنَعْتِمُتْكُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ حَبِيبَ الْإِيمَانِ وَزَيَّنَّهُ فِي قُلُوبِكُمْ وَكَرَّهَ إِلَيْكُمْ الْكُفْرَ وَالْفُسُوقَ وَالْإِضْيَانَ أُولَئِكَ هُمُ الرَّائِدُونَ فَضَلَّ مِنَ اللَّهِ وَرِغْمَةً وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ

“Ey Müslümanlar! Bilin ki, aranızda Allah'ın elçisi vardır. Şayet o, birçok işte size uysaydı, sıkıntıya düşerdiniz. Fakat Allah, size imanı sevdirdi ve onu gönüllerinize sindirdi. (Bununla kalmayarak) küfrü, fıskı ve isyanı size çirkin kıldı (Allah sizi bunlardan nefret ettirdi). İşte doğru yolda olanlar böyle iman edenlerdir. Bu, size Allah'ın bir lütfu ve nimetidir.”

Burada dikkat edilirse Allah Teâlâ mü'minlere imanı sevdirdi ve onların kalplerini imana ısındırdı. Yani imanı, kalpte güzel, şirin ve süslü kıldı. Bununla yetinmedi. Ayrıca küfür, fısk ve isyan gibi kötü davranışlardan da nefret ettirdi. Bundan dolayı işte biz Müslümanlar, tam olarak inandık ve inancımız uğrunda savaşmak dâhil her türlü fedakârlığı göğüsledik. Demek oluyor ki, Allah mü'minlere imanı sevdirdi de onlar iman ettiler. Bakınız burada sevginin önemi nasıl ortaya çıkıyor. Mü'minin mü'min olmasını sağlayan sevgidir. Allah'ın insanlardan bazısına verdiği o sevgi olmasa kimse mü'min olamaz. Bu demektir ki, sevgisiz hiçbir şey meydana gelemez.

Burada bir hususa dikkatleri çekmek isterim. Allah Teâlâ âyette, sadece imanı sevdirmekle yetinmedi, onu kalbe güzel gösterdi ve imanı önleyen davranışlardan da nefret ettirdi. Demek ki, bir şeyi sadece sevmek yetmiyor, onun karşıtına karşı da nefret etmek ve ondan tiksilmek gerekiyor. Aslında insanın hayatına bakarsak görürüz ki, insanoğlu daima bir şeyi sevince onun karşıtında olandan da nefret eder. Sevgi ve nefret tıpkı menfi ve müspet kutuplar gibidir. İkisi bir arada olunca yön belirlenir. Buna, müspet ve menfi kutuplara sahip olan elektrik örnek verilebilir. Müspet ve menfi kutuplar birleşince ışık ve enerji meydana gelir. İslâm'ı ve onun peygamberini sevip onun karşıtı olan küfür, fısk ve isyandan nefret edince iman nuru ve ışığı meydana gelir.

İnsanın meydana gelmesi, canlıların hayat bulması hep bu sevgi ve nefrete bağlıdır. Nefret sevginin, sevgi de nefretin lazım-ı gayr-ı mufârikıdır.

Conâb-ı Allah Kur'ân-ı Azimüşşan'da mü'minlerin imanının, Allah'ın kuluna verdiği bir sevgi ve nefret duygusuna dayandığını bildirmiştir. Bir şeye inanmak onu sevmeye bağlı olduğu gibi bir şeye inanmamak da onu sevmemeye ve ondan nefret etmeye bağlıdır.

Sevgi Nasıl Meydana Gelir?

Sevginin meydana gelmesinin ön şartı, bilgi ve tanımadır. Bir insan bilmediği ve tanımadığı bir şeyi sevmeyebilir. Sevginin meydana gelmesi için bilgi gerekir. Zira insan bir şeyi önce bilecek, sonra onu tanıyacak, ondan sonra onu sevecek veya ondan nefret edecektir. İnsanoğlunun seveceği âşık olacağı o kadar çok şey vardır ki, onları bilmediği ve tanımadığı için sevmemiştir.

Sevgi, Saygı, Hoşgörü

İnsanlığın en çok muhtaç olduğu davranışlar, sevgi, saygı ve hoşgördür. Sevgi aynı zamanda saygıyı, saygı da hoşgörüyü getirir.

Konumuz Kur'ân'da sevgi ve Kur'ân'a göre sevgi olduğuna göre şimdi sevgi kelimesinin Kur'ân'da geçtiği yerlerdeki anlamları üzerinde duralım.

إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ

*"Ey Resulüm! Sen sevdiğilerini hidayete erdiremezsin. Ancak Allah dilediğine ve dileyene hidayet verir O, hidayete erecek olanları daha iyi bilir."*¹

İnsanlar bazı kimseleri sever ve onların hidayete ermesini ister. Ama hidayet de dalalet de Allah'ın elindedir. Allah dilemeyince hiç kimse hidayete ermez. Çünkü hidayet ve iman, âyette geçtiği üzere, Allah'ın onları kuluna sevdirmesine bağlıdır.

فَقَالَ إِنِّي أَحْبَبْتُ حُبَّ الْخَيْرِ عَنْ ذِكْرِ رَبِّي حَتَّى تَوَارَتْ بِالْحِجَابِ

*"Hz. Süleyman, Ben mal sevgisini gerçekten Rabbimi anmak için istedim. Nihayet güneş battı..."*²

Burada Hz. Süleyman atları sevdiğini ve bu sevginin kendisini Allah sevgisinden uzaklaştırdığını anlayınca atları kestirdi ve kendisi de hastalandı. Bu sebeple Allah'a tevbe edip af diledi. Buradan anlaşıldığına göre Allah'ın dışında hiçbir şeyin sevgisi Allah sevgisinin üstünde olmamalıdır.

فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ اللَّيْلُ رَأَى كَوْكَبًا قَالَ هَذَا رَبِّي فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ لَا أُحِبُّ الْآفِلِينَ

¹ Kasas, 56.

² Sâd, 32.

"Gece karanlığı çökünce bir yıldız gördü. "Rabbim budur" dedi. Yıldız batınca "Ben batanları sevmem"³ dedi. Bu âyette sevgi, sevmemek şeklinde kullanılmıştır. Kur'ân'da Allah'ın sevdikleri ve sevmedikleri ta'dat edilmiştir.

Kur'ân'a Göre Allah'ın Sevdikleri:

Allah'ın sevdiği insanlar, onların amelleri ve davranışlarına göredir. Allah Teâlâ insanları ikiye ayırır: Amelleri ve davranışları iyi olanlar; davranışları ve amelleri iyi olmayanlar. Cenabı Allah bu kişilerin sıfatlarını birer birer saymıştır. Şöyle ki:

Muhsinler yani dürüst olanlar ve işlerini doğru yapanlar,
 Tövbe edenler yani günahattan sonra Allah'a dönenler,
 Temizlenenler ve maddî ve manevî temiz olanlar,
 Muttakiler, Allah'tan korkanlar ve ölçülü hareket edenler,
 Sabırlı olanlar,
 Adil olanlar,
 Allah yolunda cihat edenler,
 Her şeyde Allah'a dayananlar.

Kur'ân'a Göre Allah'ın Sevmedikleri

Mütecavizler, aşırılar,
 Fesatla iştilal edenler
 Küfürde ve günahta ısrar edenler,
 Kâfirler, inkârcılar,
 Zalimler, haksızlık edenler,
 Böbürleneler, kendini beğenmişler,
 Günahkâr hainler,
 Fesatçılar,
 Saldırganlar,

³ En'âm, 76.

Müsrifler,
 Hainler,
 Mütekebbirler, kibirliler,
 Şımarıklar.

Görüldüğü üzere Allah'ın sevdikleri Kur'ân'da genel anlamda sekiz sınıf olarak geçer. Allah'ın sevgisine mazhar olan kişiler, taşıdıkları sıfatları sebebiyle sevilmişlerdir. İşte bu sıfatlar insanda bulunursa o kimse şeksiz şüphesiz cennetlidir. "Ahirette kişi sevdiği ile beraberdir" hadisine göre Allah'ın sevgisini kazanan kimseler elbette Allah'ın yanında ve yakınında olacaklardır. Nedir o vasıflar?

Genelde sekiz sınıf olarak tespit edilen cennetlikler, yaptığı işi dürüst yapanlar, hile yapmayanlar, beşer olarak bir günah işlediğinde hemen Allah'a dönüp tövbe edenler, maddî ve manevî kirlerden temizlenip arınanlar, korku ile ümidi bir arada tutup Allah'tan korkan ve ona sığınan muttakiler, hayatta karşılaştığı olaylarda dert ve sıkıntılarda sabırlı olanlar, her türlü muamele ve davranışta adil olanlar ve Allah yolunda malıyla, canıyla cihat edenler. Bu vasıfları haiz olan, sinesinde bunları taşıyan ve işinde bunları uygulayan kimselere ne mutlu. Bir hadiste "Kul kardeşinin yardımında olduğu müddetçe Allah da kuluna yardım eder." buyrulmuştur ki, dinin asıl gayesi toplumun huzurunu temin etmektir.

Allah'ın Sevmedikleri:

Kur'ân'da Allah Teâlâ'nın sevmediğini bildirdiği kimseler genel olarak 13 sınıftır. Bunların durumu hem dünyada hem de ahirette kötüdür. Çünkü bunlar Allah'ın buyruklarına uymamışlar, bu sebeple Allah'a itiraz eden İblis'in yanında yer almışlardır. Onların haiz oldukları sıfatlar kötülük sıfatlarıdır. Allah onları şöyle anlatır:

Mütecevizler, aşırılar, kötülük ve fesat ile iştiğal edenler, inkârda, küfürde ve günahta ısrar edenler, zulüm ve haksızlık edenler, kendini beğenen ve böbürlenenenler, hainlik edenler, saldırganlar, israfçılar, kibirlenenler, şımarıklar.

Filhakika bu sıfatlardan birini veya çoğunu taşıyan kimseler, dünya hayatında hem insanlar hem de Allah tarafından seilmeyen, nefret edilen

kimselerdir. İşte bunlar dünyada sevilmedikleri gibi ahirette de dışlanacaklar ve azaba duçar olacaklardır.

كُيِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ كُرْهٌ لَّكُمْ وَعَسَىٰ أَن تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَعَسَىٰ أَن تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ
وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ

*"Hoşunuza gitmediği halde savaş size farz kılındı. Bir şeyden nefret etmeniz mümkündür ama o şey, sonunda sizin için iyi olabilir. Bir şeyi de seversiniz ama o şey sonunda sizin için kötü olabilir. Yapılan işlerin sonunun nasıl geleceğini ancak Allah bilir, sizler bilemezsiniz"*⁴

Bu âyetten anlaşıldığına göre sevmek bazen külfet getirir. Bazen de kötülüğe sebep olabilir. Nitekim bir hadiste Efendimiz(s.a.v.): "Sevdiğini ölçülü sev, bir gün düşmanın olabilir. Yerdığını de ölçülü yer, bir gün dostun olabilir." buyurmuştur.⁵

Denge

Sevgide ve nefrette dengeli olmak son derecede önemlidir. Bir insanı, iyi bulduğumuz bir tarafı ve bir vasfı sebebiyle sevebiliriz. Ama insanoğlu çok yönlüdür. İnsanın görünen tarafı ve görünmeyen tarafı vardır. Hoşumuza giden bir vasfı, bizce iyi görünen bir tarafından dolayı her hangi bir kişiyi sevdiğimizde ölçüyü kaçırmamız gerekir. Çünkü aşırı sevgi, karşılık bulmayınca sonunda nefrete dönüşür. Aşırı sevgi sonunda sevdiğini öldürenlerin durumu, aşırı sevgiden kaçınmamız gerektiğini öğütler. Aşırı sevgiye aşk denir. Aşk insanı deli, divane yapabilir. Burada Yunus Emre'nin bu konuda söylediklerini nakletmekte fayda vardır:

Ben yürürüm yane yane,
Aşk boyadı beni kane,
Ne âkilem ne divane,
Gel gör beni aşk neyledi,
Derde giriftar eyledi.

⁴ Bakara, 216.

⁵ Tirmizî, Birr, 60.

Akar sulayın çağlarım,
Dertli ciğerim dağlarım,
Şeyhim anuban ağlarım,
Gel gör beni aşk neyledi,
Derde giriftar eyledi.

Miskin yunus bi'çareyim,
Dost ilinden avareyim,
Baştan ayağa yareyim,
Gel gör beni aşk neyledi,
Derde giriftar eyledi.

Dizilerinde görüldüğü üzere aşk insanı deli divane edebilir. Söylendiğine göre bir çoban Allah'a âşik olur. Gece gündüz Allah'a yalvarır ve derki, " Ey Allahım! Ben seni çok seviyorum Ne olur bana bir defacık gelsen de sana kaymak ve hoşmerim ikram etsem ve doya doya seni görsem". Çoban tabîî olarak Allah'ı bir insan veya insana benzeyen bir şey olarak tasavvur ve tahayyul ediyor. Hem sevgi ve hem de yergi dengeli olmalıdır.

قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ

"Ya Muhammed! Mü'minlere de ki, şayet gerçekten Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah hem affedicidir hem de merhametlidir."⁶ Burada Allah'ı sevmenin ancak O'nun gönderdiği elçisini sevmekle gerçekleşeceği bildirilmiştir.

لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ

"Sevdiğiniz şeylerden hayra harcamadıkça iyiye (güzele) ulaşamazsınız. Zira Allah Teâlâ sizin niyetinizi bilir."⁷ وَلَقَدْ صَدَقَكُمُ اللَّهُ وَعْدَهُ إِذْ تَخُسُّونَهُمْ بِآذِنِهِ حَتَّى إِذَا فِئْتُمْ وَتَنَارَعْتُمْ... Allah sevmekte olduğunuz şeyi size gösterdikten sonra âsi oldunuz..."⁸ Burada insanların arzu ettikleri şey kendilerine

⁶ Âl-i 'İmran, 31.

⁷ Âl-i 'İmran, 92.

⁸ Âl-i 'İmran, 152.

verildikten sonra nankörlük edip isyan etmeleri anlatılmıştır. Nitekim bir hadiste “ İyilik yaptığın kimsenin kötülüğünden kendini koru” denilmiştir.

فَتَرَىٰ عَنْهُمْ وَقَالَ يَا قَوْمِ لَقَدْ أَبْلَغْتُكُمْ رَسُولًا مِنْ رَبِّي وَنَصَحْتُ لَكُمْ وَلَكِنْ لَا تُحِبُّونَ النَّاصِحِينَ

“Salih peygamber o zaman onlardan yüz çevirdi ve söyle dedi. Ey kavimim! Andolsun ki, ben size Rabbinin bana vahyettiklerini tebliğ ettim. Fakat siz öğüt ve renleri sevmiyorsunuz.”⁹ Bu âyette görülmektedir ki, sevgi olmadan inanç olmaz.

وَلَا يَأْتِي أَوْلُوا الْفَضْلِ مِنْكُمْ وَالسَّعَةِ أَنْ يُؤْتُوا أُولِي الْقُرْبَىٰ وَالْمَسَاكِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلِيُغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ... وَلِيُصَفِّحُوا أَلَّا تُحِبُّونَ أَنْ يُغْفَرَ اللَّهُ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ النور
etmez misiniz? Sevmez misiniz? Allah gafurdur, rahimdir.”

Kur’ân’da geçen sevgi ve yergi âyetlerini burada ta’dat etmek yerine bazı örnekler vermekle yetineceğiz:

el- Kıyame, 20: كَلَّا بَلْ تُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَ

el-Fecir, 20: وَتُحِبُّونَ الْمَالَ حُبًّا جَمًّا

es-Saff, 13: وَأَخْرَجَ تُحِبُّونَهَا نَصْرَ مِنَ اللَّهِ وَفَتَحَ قَرِيبَ وَبَشِيرَ الْمُؤْمِنِينَ

“Sevmeniz gereken başka bir şey var. Allah’tan yardım ve yakın bir fetih. Bunları mü’minlere müjdele”

“Yakın bir fetih” hakkında şu yorumlar yapılmıştır: Mekke’nin fethi, Kureyş’e galip gelineceği, Doğu Roma’nın (Bizans’ın) Müslümanlar tarafından fethedileceği.

Âl-i ‘İmran, 119: تُحِبُّونَهُمْ “ Siz öyle kimselersiniz ki, onlar sizi sevmedikleri halde siz onları seversiniz....” Bu âyette münafıklardan söz edilmektedir. Zira onlar mü’minlerle karşılaştıklarında

“ Biz sizi seviyoruz, inandık” derler. Sonra kendi aralarında kin ve nefretlerini ortaya koyarlar”

el-Bakara, 190–195–205–222–227. âyetleri

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ “Allah aşırıları, mütecavizleri sevmez”

⁹ A’râf, 79.

وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ "İyi davranın, dürüst olun. İşlerinizi düzgün yapın. Zira Allah dürüstleri sever."

وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْفَاسِدَ "Allah kötülüğü, fesadı sevmeyiz."

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ "Allah tevbe edenleri ve temizlenenleri sever"

وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ كَفَّارٍ أَثِيمٍ "Allah küfürde ve günahta ısrar eden kimseleri sevmeyiz."

Âl-i 'İmran, 32-57-76-134-140-146-148-159. âyetleri

فُنْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَإِن تَوَلَّوْا فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ "De ki, Allah'a ve Resulüne itaat edin. Eğer yüz çevirirlerse bilsinler ki, Allah kâfirleri sevmeyiz"

وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ "Allah zalimleri sevmeyiz"

وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ "Allah zalimleri sevmeyiz"

فَإِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ "Allah muttakileri sever"

وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ "Allah Muhsinleri sever"

وَاللَّهُ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ "Allah sabredenleri sever"

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ "Allah mütevekkil olanları sever"

en-Nisâ, 36-107-148. âyetleri

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا "Allah, kendini beğenen ve böbürlenen kimseyi sevmeyiz"

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ خَوَّانًا أَثِيمًا "Allah hainliği meslek edinmiş günahkarları sevmeyiz"

لَا يُحِبُّ اللَّهُ الْجَهْرَ بِالسُّوءِ مِنَ الْقَوْلِ إِلَّا مَنْ ظَلَمَ "Allah, kötü sözün açıkça söylenmesini sevmeyiz"

el-Mâide, 13-42-64-87-93. âyetleri

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ "Allah Muhsinleri sever"

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ "Allah âdil olanları sever"

وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْبَاطِلِينَ "Allah bozguncuları sevmeyiz"

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ "Allah, sınırı aşanları ve mütecâvizleri sevmeyiz"

وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ "Allah Muhsinleri sever"

el-En'âm, 141. âyet

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ "Allah müsrifleri sevmeyiz"

el-A'râf 31-55. âyetleri

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ "Allah müsrifleri sevmeyiz"

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ "Allah haddi aşanları sevmeyiz"

el-Enfâl, 58. âyet

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْخَائِنِينَ "Allah hainleri sevmeyiz"

et-Tevbe, 4-7-108. âyetler

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ "Allah muttakileri sever"

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ "Allah muttakileri sever"

وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُطَهَّرِينَ "Allah temizlenenleri sever"

en-Nahl, 23. âyet

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُسْتَكْبِرِينَ "Allah büyüklük taslayanları sevmeyiz"

el-Hacc, 38. âyet

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ خَوَّانٍ كَفُورٍ "Allah hain ve nankör olan herkesi sevmeyiz"

El-Kasas, 76-77. âyetleri

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْفَرِحِينَ "Allah şumarıkları sevmeyiz"

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ "Allah bozguncuları sevmez"

er-Rûm, 45. âyetleri

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ "Allah kâfirleri sevmez"

Lokman, 18. âyet

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ "Allah kendini beğenenleri ve övünenleri sevmez"

eş-Şûra, 40. âyet

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ "Allah zalimleri sevmez"

el-Hucurât, 9-12. âyet

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ "Allah kâfirleri sevmez"

أَيُّجِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ
hoşlanır mı?"

el-Hadîd, 23. âyet

وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ "Allah kendini beğenenleri sevmez"

es-Saff, 4. âyet

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًا كَانَهُمْ بُنْيَانٌ مَرْصُورٌ
Doğrusu Allah, kendi uğrunda, kenetlenmiş bir duvar gibi, sıra halinde savaşanları sever."

Âl-i 'İmran 31. âyet

قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ
Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Çünkü Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir."

el-Mâide, 54. âyet

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهَ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٌ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ *"Ey İnananlar! Aranızda dininden kim dönerse bilsin ki, Allah, sevdiği ve onların O'nu sevdiği, inananlara karşı alçak gönüllü, inkârcılara karşı güçlü, Allah yolunda cihat eden, yerinin yeremesinden korkmayan bir millet getirir."* Bu âyette Allah Teâlâ mü'minleri ikaz ediyor ve " Ey mü'minler! Sizden kim dininden imanından dönerse, (dininin imanının gereğini yapmazsa) işte o zaman Ben Allah, sevdiğim kimseleri (kavimleri ve milletleri) sizin yerinize getiririm." diyor. Burada dikkat edilirse âyette karşılıklı sevgiden söz edilmektedir: " Allah onları sever. Onlar da Allah'ı severler."

Müslümanlarda Allah sevgisi, O'nun emir ve yasaklarına uyma ve onları uygulama duygusu azalınca, Allah onların yerine, Allah'ı seven kavimleri ve milletleri getirir. Bu demektir ki, şayet Müslümanlar, İslâmî görevlerini yapmazlarsa, Allah Teâlâ Müslümanların elinden idare ve hâkimiyeti alır, başkalarına verir. Nitekim on dokuzuncu asırdan itibaren Müslümanlar başkaları tarafından yönetilmiştir. Buna sebep olarak da Müslümanların özellikle dünya işlerindeki tembellikleri gösterilebilir. Zira Müslüman'ın dünyayı imar etme görevi bulunmaktadır.

*"Bilin ki, içinizde Allah'ın peygamberi bulunmaktadır. Eğer o, birçok işlerde size uymuş olsaydı şüphesiz kötü duruma düşerdiniz; ama Allah size imanı sevdirmiş, onu gönüllerinize güzel göstermiş; inkârcılığı, yoldan çıkmayı ve baş kaldırmayı size iğrenç göstermiştir. İşte böyle olanlar, Allah katından bir lütuf ve nimet sayesinde doğru yolda bulunanlardır."*¹⁰

Bu âyette geçtiği üzere kişinin iman edip Müslüman olmasında en büyük etken, Allah'ın İslâm'ı sevdirmesi ve bu sevgi ile kalpleri süslemesidir. Tek başına bu sevgi ve güzellik de yetmediğinden âyetin devamında "Allah kuluna, küfür fisk ve isyanı da çirkin gösterdi" denilmiştir. Buradan anlaşılan şudur ki, sevgi olmadan hiçbir şey ortaya çıkmaz.

İlk Müslüman olan Hz. Hatice'dir. O nasıl Müslüman oldu. Önünde bir örnek yoktu. Çünkü O, Hz. Muhammed'i seviyordu. Sevdiği içindir ki, derhal iman etti. Elbette insan sevdiği kimseye inanır.

Hz. Ebû Bekir de derhal iman etti. Çünkü O, Hz. Muhammed'i çok iyi tanıyordu ve O'nu seviyordu. Onun gibi bir kimsenin yalan söylemesi im-

¹⁰ Hucurât, 7-8.

kânsızdı. İşte burada da sevgi etkili oldu. Hz. Ali'ni imanı da sevgiye dayalıdır. İşte bu hususlar Kur'ân'da yer almıştır. Yani Hucurât suresindeki mânâ bütün iman edenlerle ilgilidir.

Asıl önemli olan Âl-i 'İmran 159. âyette Allah Teâlâ'nın Resulullah (s.a.v.) ile ilgili olarak bildirdikleridir. *فَمَا رَحِمَهُ مِنَ اللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الْمُتَوَكِّلِينَ لَأَنْفَضُوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ* "Allah'ın rahmeti sayesinde sen onlara karşı yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı yürekli olsaydın, onlar senin etrafından dağılıp giderlerdi. Artık sen onları affet. Onlar için Allah'tan bağışlama dile. İş konusunda onlarla müşavere et. Bir kere de karar verip azmettin mi, artık Allah'a tevekkül et, (ona dayanıp güven). Şüphesiz Allah, tevekkül (edenleri kendisine dayananları) sever."¹¹

Bu âyette geçen "rahmet" kelimesi sevme ve acıma anlamına gelir. Allah gönderdiği peygambere insanları sevdireyor. Onun için Allah'ın elçisi, dost veya düşman karşısına çıkan herkesi seviyor. Neden? Tıpkı Yunus Emre'nin dediği gibi yaratılanı seviyor, yaratandan ötürü. İşin hakikatine bakılırsa Allah Teâlâ'nın yarattığı her mahlûk bir hikmete bağlı olarak yaratılmıştır. Allah, haliku'l-hayr ve's-şerdir. Hayrı da şerri de yaratan Allah'tır. Tıpkı şeytanları yaratması ve insanoğluna musallat etmesi gibi.

Nitekim Allah Teâlâ En'âm sûresinin 112. âyetinde şöyle buyurur: *وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ بَيْتٍ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الْإِنْسِ وَالْجِنِّ يُرْجِي بَغْضَهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ يُرْجَفُ الْقَوْلُ غُرُورًا وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ* "Aldatmak için birbirlerine cazip sözler fısıldayan cin ve insan şeytanlarını her peygambere düşman yaptık. Bu şeytanlar ahirete inananmayanların kalplerinin o sözlere yönelmesi, ondan hoşnut olması ve kendilerinin işledikleri suçları işlemeleri için böyle yaparlar. Rabbin dileseydi bunu yapamazlardı, sen onları iftiraları ile baş başa bırak."

Allah mahlûkatı yarattığı gibi bu mahlûkatın birbirleriyle irtibat kurmaları için de sevgi ve nefret duygusunu yaratmıştır. Bu ikili ilişkilerle ilgili olarak da Yasin suresinde şöyle denilmiştir:

سُبْحَانَ الَّذِي خَلَقَ الْأَزْوَاجَ كُلَّهَا مِمَّا تُنْبِتُ الْأَرْضُ وَمِمَّا لَا يَعْلَمُونَ "Yerin bitirdiklerinden, insanların kendi varlıklarından ve insanların mahiyetini bilmedikleri şeylerden bütün çiftleri yaratan Allah'ı tesbih ve takdis ederim."¹² Bu âyetten anlaşıldığına göre kâinatta her şey çift olarak yaratılmıştır. Tek olan sadece Allah'tır. Bu çiftlerin bir araya gelmeleri, birlikte yaşamaları, birleşmeleri ve çoğalmaları

¹¹ Âl-i 'İmran, 159.

¹² Yâ-Sîn, 36.

ları için sevgiye şefkate, hoşgörüye, birbirlerini tanımaya, zararlı olanların zararlarından korunmaya ihtiyaçları vardır. Allah Teâlâ bütün canlılar ve hatta kimya ilminde olduğu gibi cansızlar için dahî birleşmelerini ve çoğalmalarını sağlayacak kanunu-sevgi ve nefret duygusunu yaratmıştır. İşte kâinatta her şey bu sevgi-nefret bileşimi ile meydana gelir.

Hani bir söz vardır. Derler ya "sevgi karşılıklıdır". Âl-i İmran 159'da ifade edildiği üzere Allah Resulü(s.a.v.) insanları sevince, insanlar da onu sevdiler. Âyette anlatıldığı gibi sert, haşin ve saldırgan olan Araplar, bu kötü vasıfları bırakıp peygamberi sevdiler ve Müslüman oldular. İmanı ve İslâm'ı sevenler elbette İslâm'ı sevmeyenlerden nefret ettiler, hatta onlar yakın akrabaları olsa bile iman edip Müslüman olmayanlardan da nefret ettiler.

Bugün dünyada yaşadığımız problemlerin çoğu sevgi yokluğundandır. Zira sevgi azalınca yavaş yavaş onun yerini nefret almaya başlar. Sevgi kaynaşmayı, hoş geçinmeyi ve hoş görüyü sağlar. Buna bağlı olarak insanların bir arada, huzur ve mutluluk içinde yaşamaları kolaylaşır. Sevgi azalıp yerine nefret gelince çatışma başlar. Toplum birbiriyle çatışan, kavga eden topluluklar haline gelir.

Ebû Davud şöyle rivayet etmiştir: *من أحب لله وأبغض لله فقد استكمل الإيمان* "Kim Allah için sever ve Allah için yererse imanı tamamlamıştır."¹³ Binaen aleyh Allah'ı sevmek, Allah için sevmek çok büyük önem taşımaktadır. Zira sevgi olmadan ne Allah'a iman ne de İslâm'a iman gerçekleşir.

"Canım yedi kudretinde olan Allah'a yemin ederim ki, hiçi biriniz ben ona babasından ve evladından ve bütün insanlardan daha sevgili olmadıkça iman etmiş olmaz."¹⁴

Hz. Enes'ten gelen bir rivayette, *كَيْفَ يُحِبُّ لِنَفْسِهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ* "Kişi kendisi için sevdiğilerini kardeşi için de sevmedikçe iman etmiş sayılmaz"¹⁵ *كَاوْمِيَّتِيْنَةَ بَاكْمَاكْسِيْمَ الْإِسْلَامِ إِنْسَانِيْنَةَ كَارْدَشَ يَأْمِيْنِيْشْتِرْ.*¹⁶

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ "Ey insanlar! Şüphesiz ki, biz sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık ve birbiri-

¹³ Sünnet, c. 5, s. 60.

¹⁴ Sahih-i Buhârî, imân, 8.

¹⁵ Buhârî, imân, 7; Müslim, imân, 71.

¹⁶ Hucurât, 13.

rinizi tanımanız için sizi boylara ve kabilelere ayırdık. Allah katında en değerli olanınız, O'na karşı gelmekten en çok sakınmanızdır. Şüphesiz Allah hakkıyla bilendir, hakkıyla haberdar olandır."

Bu âyet-i kerime, insanlık için çok önemli bir örnektir. Bütün insanların aslı birdir. Binaenaleyh ırkçılık yapmaya, üstünlük taslamaya gerek yoktur. İnsanlar sadece milletlere ve kabilelere ayrılmışlardır. Kur'ân'da ifade edildiğine göre, soyu bir olduğu halde insanların dilleri, renkleri ve anlayışları farklıdır. Bunun da hikmeti, birbirlerini tanımaları ve hoşgörü ile bir arada yaşamalarıdır. Nitekim Hûd sûresinin 118 ve 119. âyetlerinde şöyle gelmiştir:

إِلَّا مَنْ رَجِمَ رَبُّكَ وَلِذَلِكَ خَلَقَهُمْ وَتَمَّتْ كَلِمَةُ وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَجَعَلَ النَّاسَ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَا يَزَالُونَ مُخْتَلِفِينَ
 رَبِّكَ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ رَبِّكَ
 Gerçek şu ki, onlar farklı düşünmeye, farklı anlamaya, farklı inanmaya ve farklı davranmaya devam edeceklerdir. Ancak Allah'ın merhamet ettikleri hariç Allah onları bunun için yarattı. Allah'ın "Ben cehennemi, insanlar ve cinlerle dolduracağım " sözü hak oldu (yerini buldu.).

En'am, 112'de ifade edildiği gibi Peygamberlerin görevi kötülükleri ortadan kaldırmak değil, mağlup etmektir. Bu konuda Yunus Emre de şöyle der:

BEŞERÎ MÜNASEBETLER

Hak cihana doludur, kimseler hakkı bilmez,
Onu sen senden iste, o senden ayrı olmaz,
Dünyaya gelen geçer, bir bir şerbetin içer,
Bu bir köprüdür geçer, cahiller onu bilmez.

Gelin tanış olalım, işin kolayın tutalım,
Sevelim sevilelim, dünya kimseye kalmaz,
Yunus sözün anlar isen, manisin dinler isen,
Sana iyi dirlik gerek, bunda kimseler kalmaz.